

Prachtig boekwerk van en over twee Groninger dichters

Pareau en Noordstar bijeengebracht

Wat hebben de Groninger dichters N.E.M. Pareau en J.C. Noordstar vooral gemeen? Antwoord: de uitgeverij Ebenhaëzer, die aan het begin van de jaren dertig werd opgericht en slechts een korte tijd heeft bestaan.

Daarnaast schreven zij ieder een klassieke dichtbundel. Van deze bundels is nu een fraaie herdruk uitgegeven, aangevuld met prozateksten en gecombineerd met een in 1967 oorspronkelijk verschenen voorwoord van Rudolf Escher en een essay over uitgeverij Ebenhaëzer van Reinold Kuipers. Drie prachtige, uniform uitgegeven boekwerken in een cassette, over een nog steeds boeiend stukje Groninger literatuurgeschiedenis.

In Stad was sinds de Eerste Wereldoorlog, na een periode van industriële preludes en betrekkelijke doodsheid anderszins, veel aan de gang, ook in de kunsten. Op die manier vervolgt Reinold Kuipers zijn essay over de uitgeverij Ebenhaëzer, na zijn persoonlijke beschrijving van hoe hij als puber in aanraking was gekomen met het werk van Noordstar en Pareau.

Door **Jacob Moerman**

En dan gaat hij verder over die nog steeds boeiende periode van de Groninger literatuur, de jaren dertig, waarin vele namen de revue passerden, onder wie Hendrik de Vries, Herman Poort en H.N. Werkman. Kuipers publiceerde het stuk overigens al in 1985 en het is mooi dat het nu is gekoppeld aan de volledige uitgave van het werk van Noordstar en Pareau.

In het deel over deze beide dichters is tevens het voorwoord van Rudolf Escher opgenomen, oorspronkelijk verschenen bij de tweede druk uit 1967 van *Noordstars De Zwanen en andere gedichten*, met eveneens veel biografische gegevens.

Maar al te vaak worden Pareau en Noordstar in één adem genoemd. Vreemd is dit niet: ze waren beiden in dezelfde tijd student rechten in Groningen, hadden belangstelling voor kunst en literatuur en werden later onder hun eigen naam jurist en hoogleraar. Maar bovenal waren ze beiden dichter, in hun studententijd, en schreven ze afzonderlijk een bundel die de tand des tijds wist te weerstaan. Pareau publiceerde in 1941 de bundel *Xviii sonnetten*, Noordstar in 1930 zijn *De Zwanen en andere gedichten*.

Pareau (pseudoniem van H.J.S. Scheltema) was het merendeel van zijn leven woonachtig in Groningen. Binnen de Nederlandse letterkunde vertoefde hij binnen de marge door zijn moeilijk te verkrijgen publicaties en zijn afkeer van het poëtische klimaat. Toen hij in 1945 eenmaal hoogleraar was geworden, distantieerde hij zich ogenschijnlijk snel van zijn dichterschap. In 1992 publiceerde E.W.A. Hensen een biografie over deze opmerkelijke Groninger.

Mengvorm

Noordstar (pseudoniem van A.J.P. Tammes) werd later redacteur van NRC Handelsblad en hoogleraar volkenrecht in

Amsterdam. In zijn poëzie is sprake van een mengvorm tussen negentiende-eeuwse en modernistische dichtvormen. Opvallend is verder het nuchtere woordgebruik.

Ebenhaëzer

Samen schreven Noordstar en Pareau in 1935 de gedichtenbundel *Argos en Arcadia*. Maar hun samenwerking had al eerder vruchten afgeworpen. In de jaren dertig richtten ze een kleine uitgeverij op, onder de naam Ebenhaëzer (vrij vertaald als 'tot hier heeft de Heer ons gebracht'). Bij deze uitgeverij verscheen in 1931 *Mengelingen*, de eerste bundel van Pareau.

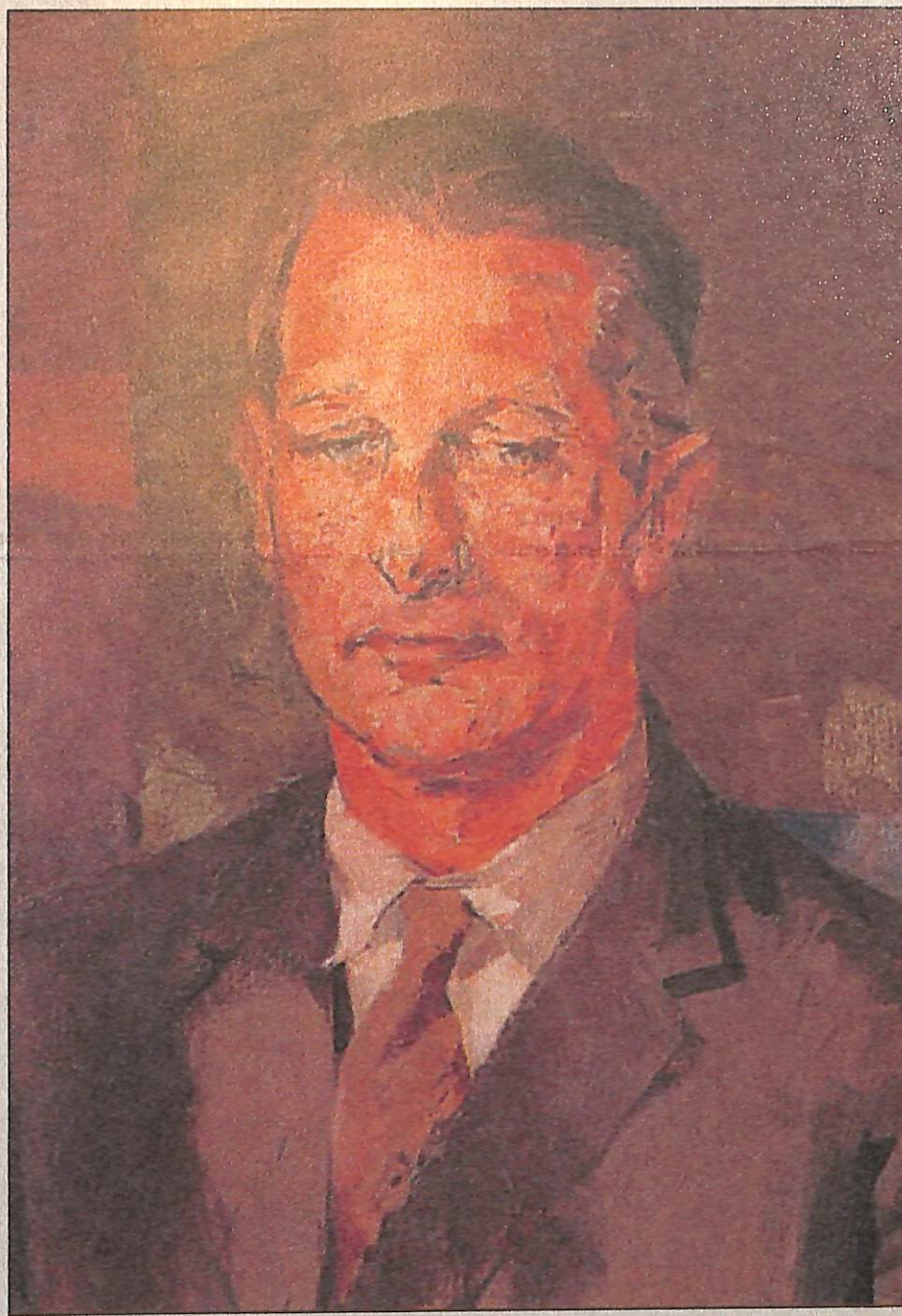
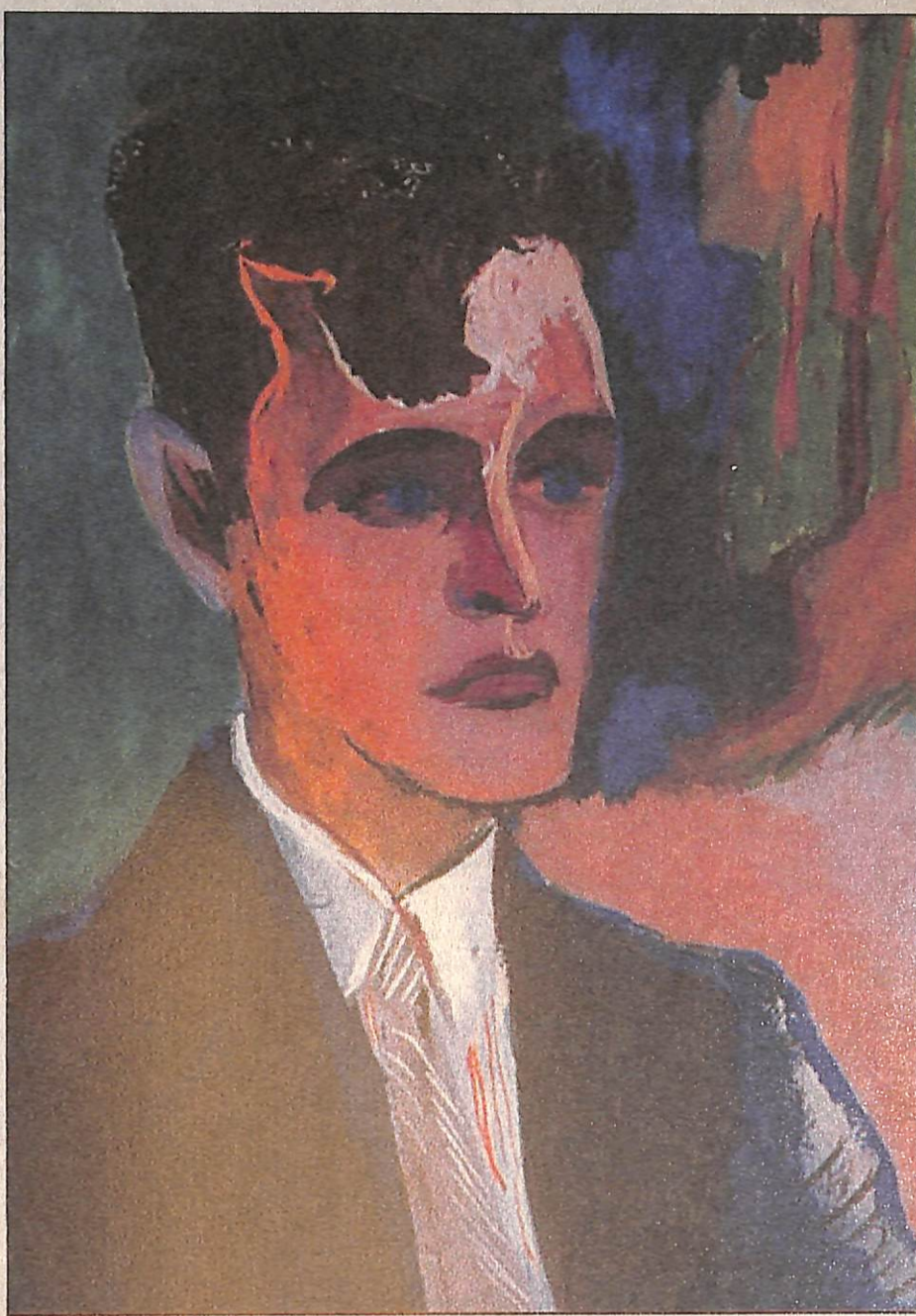
Ebenhaëzer was overigens al snel niet uitsluitend een uitgeverij; de firma trad ook op als een soort voorloper van de huidige artotheek. Voor een bepaald bedrag konden de leden maandelijks een schilderij lenen. Het Groninger Dagblad reageerde in 1931 enthousiast op het initiatief. 'Een goed plan van de firma Ebenhaëzer', luidde de kop boven een bericht.

Ebenhaëzer pakte de zaken groot aan. De firma wilde naast Nederlands ook Vlaams werk aanbieden. Een jaar later zou evenwel al een einde komen aan de activiteiten van deze vooroorlogse 'kunsttieleen'. En in 1934 werd de uitgeverij Ebenhaëzer opgeheven.

De gedichten van Noordstar en Pareau waren lange tijd moeilijk te verkrijgen. Na de oorlog kregen de beide dichters niet veel aandacht, vooral veroorzaakt door het veranderde klimaat; de poëtische aanpak in hun bundels strookte niet met de 'experimentele' opvattingen van de Vijftigers die al snel alle aandacht kregen.

Het was vooral te danken aan Gerrit Komrij dat Noordstar en Pareau opnieuw in de belangstelling kwamen te staan, aangezien de huidige 'Dichter des Vaderlands' werk van beiden opnam in zijn bekende bloemlezingen. En dat nu deze fraai uitgevoerde driedelige cassette is verschenen - zowel Pareau als Noordstar had daar waarschijnlijk niet over durven dromen.

J.C. Noordstar: 'De Zwanen & andere gedichten, & proza'; N.E.M. Pareau: 'Sonnetten & andere gedichten, & proza'; Rudolf Escher & Reinold Kuipers: 'J.C. Noordstar, N.E.M. Pareau & Ebenhaëzer'. Uitgeverij Querido, Amsterdam. Prijs: fl. 75,00.

▲ De schrijvers/dichters J.C. Noordstar (boven) en N.E.M. Pareau hadden veel met elkaar gemeen.